

Píše Jiří Opelík

(E*forum, 07. 02. 2022)

První setkání

Je 7. 2. 2022, před sto lety se narodil ve slováckých Znorovech **Jan Skácel**. Byl to mezi básníky, jež jsem v životě osobně poznal, ten, s nímž jsem se sblížil nejvíce. A teď chci vzpomenout, jak jsem se s ním vlastně seznámil.

O prázdninách 1957 mi z *Literárních novin* (doposud jsem tiskl kritiky jen v *Hostu do domu* a *Kultuře*) poslali v předstihu obtah Skácelovy prvotiny *Kolik příležitostí má růže* a s ním i žádost, abych pro ně napsal recenzi. Žadací dopis (z 27. 8.) uzavřel Jiří Brabec (můj budoucí kolega v Ústavu pro českou literaturu a tenkrát externí redaktor *Literárek*) takto: „Doufám, že ti Skácel nepřijde do dovolené. *Literárky* po tom touží co nejdříve. Tak se snaž.“ (My jsme se tehdy neznali, tykal mi soudružsky.) Když jsem tu dosud nevydanou sbírku začal číst, věděl jsem okamžitě, že tohle je básník mého srdce, a také jsem hned jistotně rozpoznal, že tohle je velký básník. „A líbí se mi, nevím proč, / že přšelo dnes v noci k ránu / a na lavičkách, na pavlánu / kapičky visí průhledné. // A líbí se mi, nevím proč, / čerstvá a mokrá kresba dne, / i černé kmemy na pozadí, / i čas na věži v poledne. // A líbí se mi, nevím proč, / to, jak se kapka drží dřeva, / bezbranná je, a neumdlévá / na novostavbě plné trámů. // A líbí se mi, nevím proč, / ta kresba k stromům přišpendlená, / i to, že u ní není cena, / je ve vzduchu a nemá rámu.“ Kdyby byli redaktoři *Literárních novin* ihned rozpoznali Skácelovu výjimečnost, byli by se poprali o to, kdo z nich recenzi napíše. Ale protože šlo o debut, a nadto debut regionálního autora (Skácel žil v Brně), zřejmě jim stačilo, že i recenzi napíše začínající kritik z regionu (tenkrát jsem byl ještě asistentem na olomoucké bohemistice) – tak jsem si aspoň později nečekanou pozornost *Literárních novin* vyložil. Mou recenzi, nadepsanou *Musí se poezie líbit?*, otiskly *Literární noviny* v 36. čísle 7. září, leč otiskly ji bez motta, jímž jsem si nadpis recenze usmyslil podpořit. Byl to sice citát ze samotného F. X. Šaldy, ale zřejmě kolidoval s dobovou pruderií: „Jen kurvy se musejí líbit, poněvadž by bez toho zemřely hladem. Verše ne.“ (Když jsem pak tuto recenzi přetiskl v roce 1969 ve své knižní prvotině *Nenáviděné řemeslo*, cenzurované motto jsem do ní vrátil.)

Ve svých asistentských letech jsem z vlastní iniciativy spolupracoval s Krajskou lidovou knihovnou v Olomouci (s řediteli Kanyzou a později Strížem), a to formou literárních večerů buď přednáškových, buď besedních. Skácela jsem o návštěvu poprosil v únoru 1958, on mi odpověděl dopisem datovaným 1. března. Cituji z něho podstatnou část: „Cítím se trochu doběhnout, protože je toho všeho víc, než jsem tušil, a já žádný hbitý vypravěč nejsem. Obávám se, abych Vaše milé čtenáře nenudil. No, už to bylo

smluveno. // Termín splním. // Básničku si, prosím, vyberte sám. // Má životní data jsou asi tato: // Narodil jsem se 7. února 22 ve Znorovách na Moravském Slovácku. Třaslavice jsem však nikdy nenosil. Mládí jsem prožil v Poštorné u Břeclavě. Od té doby žiji v Brně. Po maturitě jsem byl biletářem v kině, to bylo moje nejzajímavější zaměstnání, kterým jsem prošel, nejzajímavější a nejhůře placené. To je ovšem spravedlivé. Potom jsem dělal podavače u zedníků a byl totálně nasazen do říše, která se tenkrát psala s velkým počátečním písmenem. Přinutili mne pracovat v Sankt Valentinu, ve Wiener Neustadt a nakonec v Ebensee v Alpách. Vyráběl jsem střídavě Tygry, kopal na silnici, pohřbíval mrtvé, vrtal tunely do skal. Práce na hřbitově byla poctivá. Po válce jsem se vrátil z Alp pěšky domů, pobíhal po pedagogické a filozofické fakultě a velice se divil. Viděl jsem už všelicos, ale nemohl jsem ty přednášky vydržet. Šel jsem k novinám a redaktořil v brněnské *Rovnosti*. Měl jsem o redaktořině iluze a končily tak, že mne vyhodili a já jsem šel překážet do fabriky. Dělníci mne tam ničemu nenaučili, zato já je mnohému. Byl jsem sám příliš dělník, než abych nebral fabriku realisticky. Z fabriky mne vytáhl básník Oldřich Mikulášek. Od té doby pracuji v rozhlase. // Psát jsem začal pozdě. Několik básnických zápisků z Reichu a několik veršovaných komentářů k politice v novinách, za které se dodnes nemusím stydět. V šerém dávnověku jsem cosi napsal do *Studentského časopisu*. Za to, co umím, vděčím Mikuláškově, který mne učil po básnicku cítit a vnímat. Jsem komunista a to mi ve straně způsobuje četné potíže. // Víc o sobě nevím.“ Ze sentimentálních důvodů jsem si plakát na „Besedu s básníkem Janem Skácelem“ schoval, a tak vím, že se konala ve čtvrtek 20. března 1958 večer v koncertním sále Krajského muzea na náměstí Republiky a že jsem ji zahájil úvodním slovem (na plakátě jsem uveden jako odborný asistent, ale této „mety“ jsem na fakultě kvůli svému špatnému třídnímu původu nikdy nedosáhl - až do svého odchodu začátkem roku 1961 jsem jako prostý asistent stále bral svých 1 074 Kčs hrubého měsíčně). Na tomto večeru jsem se konečně se Skácelem seznámil i osobně a začali jsme si tykat. (Předtím jsem ho viděl jen jednou v Brně, zamlklého muže v černém roláku, když jsem v roce 1956 měl mít v tamějším Klubu umělců v Domě umění přednášku o básníku Kainarovi - naštěstí k ní, protože na ni skoro nikdo nepřišel, nedošlo, byla naprosto pošetilá.) Po olomoucké besedě jsme si začali pravidelně psát a v Brně - kam jsem z Olomouce na motorce a poté z Prahy vlakem jezdil coby externí aspirant na fakultu a jako přispěvatel do redakce *Hosta do domu* relativně často - se také vídat, u červeného a v oblacích cigaretového kouře (Skácel si běžně zapaloval jednu od druhé, a na to pak taky umřel, a to na výročí Říjnové revoluce, deset dní před Listopadem). V podstatě to bylo přátelství na dálku, korespondenční, a jako takové bez skřípotu, bez něhož by se možná někdy neobešlo, soudě aspoň podle některých Skácelových přátelství brněnských - bylť Jan, Janek, Honza složitá a svérázná osobnost. Rozuměli jsme si silně a myslím si, že porozumivě přijímal i texty, které jsem o jeho poezii napsal jako literární kritik. Naposledy jsme se spolu potkali v krematoriu v Brně-Židenicích 15. listopadu 1989: on ležel v rakvi a já stál nad ní a - na přání jeho ženy, paní Boženy - se s ním za všechny ostatní loučil. Ta řeč pak vyšla jako volná příloha k nově založenému brněnskému literárnímu časopisu *Rok* v únoru 1990; nevalilo mi, že k přetisku si jeho vydavatelé ode mne nevyžádali svolení, ale zuřil jsem, že mi vysázený text neposlali ke korektuře a tím jej vydali s nevídaným množstvím chyb,

čímž tento pietní akt znevážili.

Ale to je vlastně jen lapálie, vždyť velcí básníci nás neopouštějí. Já aspoň se s Janem Skácelem setkávám dále i stále. „Ještě si přitukneme / a vypijem to tiše. / Nikomu nepovíme, / co víno o nás zná. // A spadne hvězda. / Tenká jako plíšek. / A voda blízko mostů / bude stříbrná.“

4. 11. 2020

www.ipsl.cz